

Vekstbarometeret: dynamisk perspektiv på bærekraftig vekst F

STEINAR AASNÆSS er universitetslektor ved Universitetet i Sørøst-Norge, USN Handelshøyskolen, Institutt for økonomi, markedsføring og juss. Hans arbeidsoppgaver omhandler undervisning, forskning og veiledning innen samfunnsøkonomi og regional utvikling. Aasnæss har embetseksamen i samfunnsøkonomi og 20 års arbeidserfaring i grenselandet mellom FoU, arbeidsliv og offentlige myndigheter, nasjonalt og regionalt.

JAN IVAR FREDRIKSEN er dosent ved Universitetet i Sørøst-Norge, USN Handelshøyskolen, Institutt for industriell økonomi, strategi og statsvitenskap. Hans arbeidsoppgaver er innen undervisning, forskning og veiledning i markedsføring og varehandelsledelse. Han har hovedfag i markedsføring og doktorgradkurs i organisasjon og ledelse. Fredriksen har praktisk erfaring fra dagligvare- og faghandel, bank, helseforetak og eiendom.

SAMMENDRAG

Artikkelens problemstilling er: *Hvordan skapes bærekraftig vekst for en region?* Artikkelen presenterer, drøfter og demonstrerer et vekstbarometer hvor hensikten er å vise hvilken evne næringsstrukturen i en region har til å skape gode levekår og velferd for regionens innbyggere i et bærekraftperspektiv.

Målgruppen for artikkelen er fagmiljøer, etablert næringsliv, virksomheter med ønske om vekst og ny-etablering, samt folkevalgte og offentlige myndigheter som ønsker å tilrettelegge for bærekraftig vekst. Vekstbarometeret er utviklet for å gi partene et styringsverktøy. Målet med verktøyet er både å forklare veksten i regionen og å gi relevant faktakunnskap som

grunnlag for politiske og næringsmessige beslutninger og prioriteringer.

I dette perspektivet belyser og gir artikkelen et praksisnært eksempel på bærekraftig regional vekst. Innledningsvis gjøres en litteraturgjennomgang som ser på tradisjonell måling av vekst og utvikling. Her anslår vi hva tradisjonelle tilnærminger tidvis ikke ivaretar. Vekstbarometeret, vår modell for bærekraftig vekst, presenteres med gjennomgang av relevante begreper og hvilke datagrunnlag som kreves for analysene. Modellen demonstreres empirisk gjennom et praktisk eksempel fra Ringeriksregionen. Artikkelen avsluttes med en diskusjon og konklusjoner fra dette eksempelet.

BÆREKRAFTIG VEKST OG GODE LEVEKÅR

Artikkelens problemstilling og forskningsspørsmål er: *Hvordan skapes bærekraftig vekst for en region?* Artikkelen presenterer, drøfter og demonstrerer et vekstbarometer hvor hensikten er å vise hvilken evne næringsstrukturen i en region har til å skape gode levekår og velferd for regionens innbyggere i et bærekraftperspektiv. Artikkelens dynamiske perspektiv påpeker behovet for og gir konkrete eksempler på hva fremtidig

forskning bør fokusere på for at bærekraftperspektivet skal ivaretas.

Et sentralt mål for samfunnsutviklingen har, siden Adam Smith (1976) introduserte *The Wealth of Nations*, vært å bidra til høy velferd og gode levekår for hele befolkningen. For å oppnå dette har økonomisk vekst med høy produksjon, inntekt og konsum vært det førende målet for samfunnsutviklingen. Etterkrigstiden var preget av stor økonomisk vekst med til-

hørende økt velferd og levekår for store deler av verdens befolkning. Etter hvert vokste det imidlertid frem en erkjennelse av at økt produksjon og høyere konsum ikke var ensbetydende med høyere velferd og gode levekår for alle. Det ble mer åpenbart at økonomiske forhold som høy produksjon og høyt forbruk ikke bare bidrar til høy velferd, men også i mange sammenhenger bidrar negativt opp mot sosiale forhold og miljø både regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Som leder av *Verdenskommisjonen for miljø og utvikling* presenterte Gro Harlem Brundtland rapporten *Vår felles framtid* i 1987. Her ble begrepet *bærekraftig utvikling* brukt for første gang. Dette bidro til et nytt og nødvendig tankesett for å sikre en utvikling som bidrar til å løse fattigdoms- og miljøproblemene. Å tenke globalt og handle lokalt var et viktig budskap fra rapporten. Grunnlaget for gode levekår legges gjennom den verdiskaping som skjer i det regionale næringslivet. Å tenke globalt og handle lokalt gir utfordringer. Et regionalt vekstbarometer som ivaretar bærekraftperspektivet, vil være et viktig verktøy både for å måle effekten av regionale tiltak og som mål på regionens samlede bidrag til en global bærekraftig utvikling.

Bærekraftig utvikling defineres av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling som en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.¹ Bærekraftig utvikling hviler på tre grunnpillarer: (1) økonomiske forhold, (2) sosiale forhold og (3) miljøforhold. Alle forhold må være tilfredsstillende ivaretatt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

FNs bærekraftsmål nr. 8, *Anstendig arbeid og økonomisk vekst*², løfter frem betydningen av fortsatt økonomisk vekst. Begrunnelsen knyttes til at halvparten av verdens befolkning har en inntekt de ikke kan leve av. Veksten må tilpasses forhold i de respektive land. Vekst i BNP og produktivitet gjennom opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon er virkemidler som løftes frem. Dette trekker i retning av at redusert produksjon ikke vil bidra til en mer bærekraftig utvikling. Økonomisk

vekst fremstår med dette som et virkemiddel for å skape en bærekraftig utvikling.

Økonomisk vekst defineres av Simon Kuznets (1971) som en økonomis langsiktige evne til å produsere flere og mer mangfoldige økonomiske goder, varer og tjenester for befolkningen. Vekst i inflasjonsjustert BNP per innbygger blir vanligvis brukt som mål på et lands økonomiske vekst. Bjørk (1999) deler økonomisk vekst i intensiv vekst, som handler om større produktivitet i innsatsfaktorene og bedre bruk av tilgjengelige ressurser, og ekstensiv vekst, som viser til økt tilgang på innsatsfaktorer. En økonomisk vekst drevet frem av økt tilgang på innsatsfaktorer gjennom eksempelvis større uttak av ikke fornybare naturressurser, illustrerer en ikke bærekraftig utvikling.

Et regionalt vekstbarometer må derfor kunne synliggjøre og spesifisere kildene og drivkreftene for den økonomiske veksten. Hvorvidt veksten er intensivt drevet eller ekstensivt drevet, har stor betydning for bærekraften i regionens utvikling.

Bærekraftig vekst defineres som en økonomis langsiktige evne til å produsere flere og mer mangfoldige økonomiske goder, varer og tjenester for befolkningen uten at det reduserer mulighetene for at neste generasjoner kan få dekket sine behov. Definisjonen kombinerer bærekraftig utvikling og økonomisk vekst, som definert over.

Gode levekår og høy velferd kan måles gjennom indikatorene median husholdningsinntekt og kommunale frie inntekter. Bærekraftperspektivet inkluderes i vekstbarometeret ved å introdusere begrepet *bærekraftkorrigert verdiskaping*.

Et vekstbarometer med disse vekstmålene vil legge premissene for en regional bærekraftig utvikling, gode levekår og høy velferd. Målet er å forklare veksten i regionen, men også først og fremst å gi relevant faktakunnskap som grunnlag for politiske og næringsmessige beslutninger og prioriteringer. Folkevalgte har, sammen med regionale offentlige myndigheter, et ansvar for og en rolle i å legge til rette for en utvikling som sikrer gode levekår og høy velferd for den aktuelle regionens innbyggere. Gode rammevilkår for næringsliv som sikrer høy lønnsomhet og utviklingsmuligheter, vil bidra til dette, og det er da også viktig å ivareta hensynet til bærekraftig vekst.

Vekstbarometeret ble utviklet på bakgrunn av konkrete behov for et styringsverktøy i en region med

1. FN-sambandet: <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)

2. FN-sambandet: <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal> (lesedato 11.2.19)

særskilte utfordringer knyttet til levekår og fremtidig velferd. Tradisjonell teori for vekst og velferd ble lagt til grunn i utviklingen av verktøyet, som nå har vært i bruk i to år. I artikkelen drøftes hvordan verktøyet kan videreutvikles til i større grad å ivareta bærekraftperspektivet i regional utvikling.

REGIONAL BÆREKRAFTIG VEKST: TEORETISK INSPIRASJON

Porters klyngemodell (Espolin, 2014a) og smaragdmodellen (Reve & Sasson, 2012a) er eksempler på ledende modeller som beskriver sentrale sider ved regional vekst. Selv om bærekraft ikke er en definert dimensjon i modellene, synliggjør modellen likevel viktige forhold av betydning for bærekraftig vekst. Med utgangspunkt i tidligere definisjon av bærekraftig utvikling³ som «en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov», kan vi utlede sentrale perspektiver som er relevante for drøftingen av bærekraftig vekst i Ringeriksregionen.

Porters klyngemodell tar utgangspunkt i næringsklynger og hvordan fremveksten av disse kan forklare og stimulere regional vekst. Kjernen i teorien om næringsklynger er de fire oppgraderingsmekanismene som skaper selvforsterkende vekst: (1) Innovasjonspress: Dette er et resultat av kombinasjonen av nærhet til krevende kunder og hard konkurranse om kundenes gunst. Presset forplanter seg til alle produkt- og faktormarkeder hvor det er tilstrekkelig intensiv konkurranse, fordi bedrifter som er utsatt for innovasjonspress, selv blir krevende kunder i sine egne leverandørmarkeder. (2) Kunnskapsspredning: Kunnskap akkumuleres og spres raskere som følge av høy mobilitet av ansatte, ledere og konsulenter, og som følge av at klynger har mange og varierte kommunikasjonsarenaer. (3) Kritisk masse: Dreier seg om hvorvidt vekst og nyetableringer leder til at infrastruktur, investeringer og forretningsideer når et nivå hvor de blir realisert. Dette vil øke områdets attraktivitet, noe som vil føre til ytterligere vekst og dermed råde grunnen for at nye prosjekter når kritisk masse. (4) Reduserte transaksjonskostnader: Disse er en følge av god informasjonstilgang, kontinuitet i relasjoner, tillit og lave transportkostnader.

Dersom innovasjonspress utløser innovasjon uten å gå på bekostning av eksempelvis lønns- og arbeidsforhold, vil dette fremme bærekraft. Kunnskapsspredning bidrar til at for eksempel ny og miljøvennlig teknologi får større utbredelse, og bidrar med det til økt bærekraft. En kritisk masse i en næringsklynge kan medføre en høyere produktivitet, forsterket dynamikk og forbedret bærekraft ut over den opprinnelige veksten i næringsklyngen. Å redusere transaksjonskostnader dreier seg blant annet om å produsere mer med mindre innsats, noe som definitivt fremmer bærekraften.

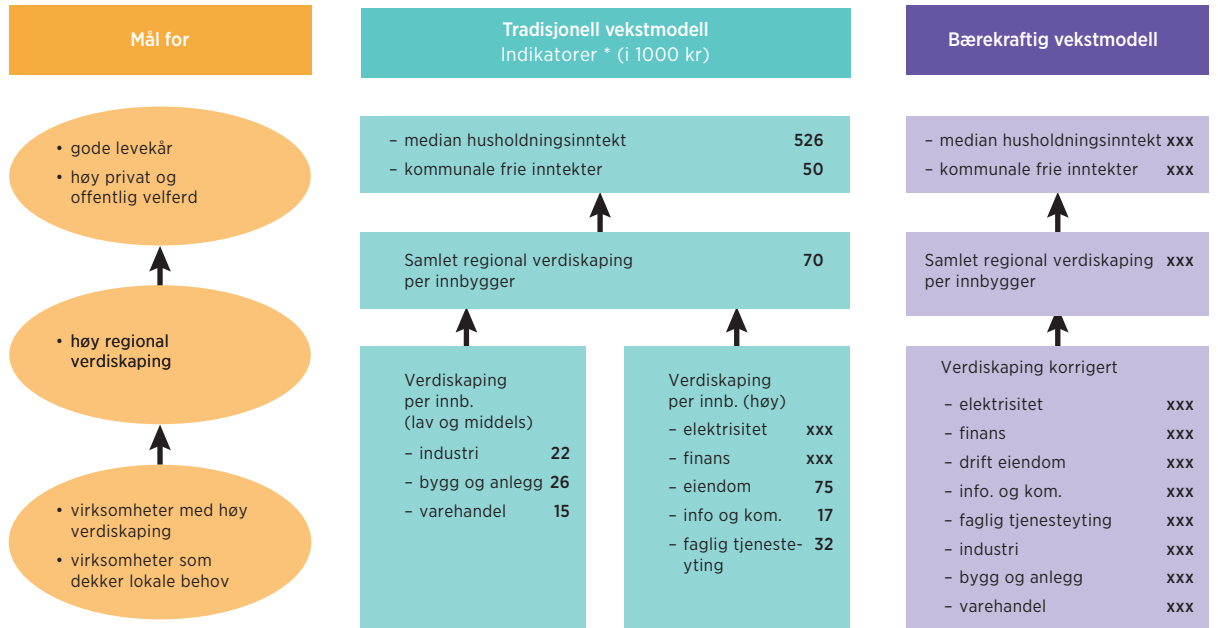
Smaragdmodellen løfter frem seks attraktivitetsdimensjoner som bestemmer en regions konkurransekraft sett opp mot å trekke til seg en spesifikk næring: (1) læringsattraktivitet, (2) utdanningsattraktivitet, (3) talentattraktivitet, (4) FoU-attraktivitet, (5) eierskapsattraktivitet, og (6) miljøattraktivitet. Samlet omtales disse dimensjonene som næringenes kunnskapsallmenning som myndighetene kan påvirke gjennom sin næringspolitikk. Igjen ser vi at samtlige dimensjoner vil bidra til å skape mer med mindre, og gjennom det styrke bærekraften i den regionale utviklingen. Modellen tar utgangspunkt i at næringer har ulik evne til å samvirke med avanserte lære-institusjoner, talentfulle medarbeidere, akademiske spesialister, forsknings- og utviklingsprosjekter, kompetente risikovillige investorer og eiere, mangfoldige og relaterte virksomheter, og ulik evne til å utvikle og implementere miljøvennlige løsninger. Dynamikken mellom aktørene er en avgjørende faktor for klyngens eller næringens prestasjoner. Igjen ser vi at samtlige dimensjoner vil bidra til å skape mer med mindre, og gjennom det styrke bærekraften i den regionale utviklingen.

VEKSTBAROMETER FOR EN BÆREKRAFTIG REGIONAL UTVIKLING

Grunnlaget for gode levekår og høy velferd ligger i det regionale næringslivet med arbeidsplasser som skaper verdier. Lønnen som utbetales til ansatte og avkastning til lokale eiere blir bestemt av verdiskaping i regionen. Personlig lønnsinntekt avgjør hvor høy privatøkonomisk velferd innbyggerne kan oppnå. Offentlig kommunal velferd blir et resultat av antallet personer som bor i regionen og betaler skatt av sin inntekt. Størrelsen på inntekten vil derfor også avgjøre hvor høye skat-

3. FN-sambandet: <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)

FIGUR 1 Konseptuell modell for bærekraftig regional vekst.

	Industri	Elektrisitet	Bygg og anlegg	Varehandel	Finans og forsikring	Omsetning drift eiendom	Informasjon og kommunikasjon	Faglig vitenskapelig-teknisk tjenesteyting
1) Økonomi og verdiskaping	+ -	+	-	-	+	+	+	+
2) Sosiale forhold	-	+	-	+	+	-	+	+
3) Miljøforhold	+	+	+	-	+	+	+	+
Bærekraft korreksjon	↑	↑	↓	↓	↑	↓	↑	↑

*Data for Ringeriksregionen inkludert kommunene Ringerike, Hole og Jevnaker, 2017

teinntekter de aktuelle kommuner har som grunnlag for å utvikle og levere kommunale tjenester og bidra til offentlig kommunal velferd.

Den konseptuelle modellen for vekstbarometeret er illustrert i figur 1. Her fremkommer hvilke mål som skal være førende for regional næringsutvikling, og hvordan bærekraftkorrigerte indikatorer kan bidra til en ressursallokering som i større grad bidrar til en bærekraftig regional vekst.

Venstre kolonne viser variablene som beskriver målene for den økonomiske politikken i en region som har til formål å skape gode levekår og høy privat og offentlig velferd. Dette oppnås ved en høy samlet regional verdiskaping. Samlet regional verdiskaping

brytes deretter ned på ulike næringer for å synliggjøre deres bidrag til verdiskaping og bærekraft. Modellen viser næringer med lav og middels verdiskaping som primært bidrar til sysselsetting og å dekke lokale behov, samt næringer med høy verdiskaping som bidrar til økt velferd og gode levekår.

Kolonnen i midten viser hvordan modellens ulike variabler, vist i venstre kolonne, er operasjonalisert gjennom indikatorene i vekstbarometeret. Verdiene oppgitt i figur 1 er hentet fra vekstbarometeret⁴.

4. <https://vekstbarometer.usn.no/> (lesedato 11.2.19)

TABELL 1 Oversikt over overordnede indikatorer i modellen

VARIABEL	MENINGSINNHOLD
Median inntekt per kommune	Median inntekt gir et mål på inntekten til en representativ innbygger og således hvilke muligheter denne personen har for å oppnå privat velferd gjennom kjøp og konsum av private goder.
Frie inntekter per kommune	Frie inntekter representerer de inntektene kommunestyret fritt kan disponere for å gi kommunal velferd gjennom kommunale tilbud som skole, barnehage, kulturtilbud, infrastruktur osv.
Befolkning	Befolkningsutviklingen forteller hvilken omsorgsbyrde kommunen har, men også hvilket potensial næringslivet har for arbeidskraft.
Verdiskaping	Verdiskapingen i regionens næringsliv gir blant annet grunnlag for avkastning til eiere, lønn til ansatte og nedbetaling av lån til investeringer.
Sysselsetting	Sysselsetting gir personlig lønnsinntekt og kommunale inntekter gjennom kommuneskatt
Arbeidsplasser	Arbeidsplasser danner grunnlag for arbeidsplasser og regional verdiskaping.

Tabellen i bunnen og høyre kolonne viser hvordan eksisterende vekstbarometer kan videreutvikles ved å korrigere ulike næringer for deres bærekraft. Et tenkt utfall av korrigeringen er illustrert gjennom pluser, minuser og pilene.

Modellens bidrag til en ressursallokering som i større grad vil være bærekraftig, skjer gjennom analyser hvor næringenes regionale verdiskaping korrigeres opp mot bærekraftbegrepets tre grunnpilarer: 1) økonomi, 2) sosiale forhold, og 3) miljøforhold. Verdiskapingen i næringer med et samlet negativt bidrag til bærekraft får denne korrigert med en faktor som viser en lavere verdiskaping. Nøytrale næringer forblir uendret, mens verdiskapingen i næringer med et positivt bidrag til bærekraft blir korrigert med en positiv faktor, i figuren antydnet med pluser og minuser. Statistisk sentralbyrå har utviklet et sett av indikatorer for økonomisk utvikling.⁵

Behovet for og relevansen av ny forskning illustreres i høyre kolonne. Høyre kolonne viser hvordan en bærekraftig vekstmodell kan bygges opp på bakgrunn av de ulike næringenes bærekraft slik de fremkommer i tabellen nederst i figuren. Dette er her illustrert gjennom privat og offentlig velferd, samlet verdiskaping samt verdiskaping fordelt på ulike næringer, vist gjennom nye indikatorer korrigert for bærekraft.

Tabell 1 forklarer hvilken relevans de overordnede indikatorene i modellen har.

OPERASJONALISERING AV VERDISKAPINGSBEGREPET I MODELLEN

Grunnlaget for både privatøkonomisk og offentlig velferd ligger i det regionale næringslivets evne til verdiskaping. Hvordan et bærekraftig mål på verdiskaping er tenkt operasjonalisert, blir beskrevet i det følgende.

På bedriftsnivå defineres verdiskaping som skattbar næringsinntekt (selskapsskatt). Verdiskapingen fremstår da som *salgsinntekt minus produksjonskostnad* som for eksempel personalkostnader. For skatteformål får bedriften trukket fra avskrivninger og kapitalkostnader før verdiskapingen beskattes. Verdiskaping på bedriftsnivå utgjør derfor overskuddet før finansposter, av- og nedskrivninger – også kalt *EBITDA*⁶ – og som beskattes.

Bærekraftkorrigert mål på verdiskaping kan utvikles med utgangspunkt i SSBs indikatorsett for nasjonal bærekraft.⁷ Utgangspunktet vil være et regionalfordelt regnskap for verdiskaping basert på virksomhetenes EBITDA. SSB tar utgangspunkt i *netto nasjonalinntekt, fordelt på kilder til inntekt*. Regionalt er det mulig å ta utgangspunkt i virksomhetenes EBITDA for å få et bilde på den regionale verdiskapingen. Verdiskapingen danner utgangspunkt for lønn til ansatte, avkastning til eiere og skatt til det offentlige og med det grunnlaget for regional velferd. Ved å se på kilden til verdiskapingen regionalt vil det være mulig å få et regionalt verdiskapingsmål korrigert for bærekraft. Kildene til verdiskaping kan da være (1) fornybare naturressurser,

6. Forkortelse for *earning before interest taxes, depreciation and amortization* (EBITDA).

7. SSB, Indikatorer for bærekraftig utvikling: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/nokkeltall/indikatorer-for-barekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)

5. SSB, Indikatorer for bærekraftig utvikling: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/nokkeltall/indikatorer-for-barekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)

(2) ikke fornybare naturressurser, (3) produsert kapital, (4) netto finansinntekt, og (5) human kapital.

SSB⁸ vurderer det som vanskelig å definere et bærekraftig nivå på økonomiske og sosiale forhold, ressursuttak, miljøpåvirkning med mer, men indikatorene kan signalisere om utviklingen går mot det bedre eller ikke. SSB støtter seg på Stiglitz-rapportens konklusjon (Stiglitz, 2009) om at bærekraftig utvikling er et komplekst område som krever et helt dashboard av indikatorer, og der miljøaspektet bør følges særskilt opp med et velvalgt sett av fysiske indikatorer.

NÆRINGSSTRUKTURENS BETYDNING FOR REGIONAL VERDISKAPING OG VELFERD

Folkevalgte og kommuneadministrasjon har et særskilt ansvar for å føre en politikk som bidrar til høy velferd og gode levekår i regionen. Dette vil igjen kreve at det føres en aktiv og effektiv næringspolitikk som går ut på å legge til rette for vekst i de to gruppene av næringer som bidrar til (1) vekst i de næringene som dekker lokale behov, gir høy sysselsetting og høy bostedsattraktivitet, og (2) vekst i de næringene som har høy verdiskaping, og som bidrar til velferd og høy næringsattraktivitet (Aasnæss mfl., 2018).

Næringene bygg og anlegg samt varehandel kjennetegnes ved at de bidrar til å dekke lokale behov samtidig som næringen er arbeidsintensiv og gir arbeidsplasser. Næringene innen finans, forsikring, informasjon og teknisk tjenesteyting kjennetegnes ved at de er kunnskapsintensive og bidrar til høy verdiskaping, velferd og næringsattraktivitet. En passiv eller feil næringspolitikk vil kunne føre til at en for stor del av ressursene i regionen bindes opp i næringsvirksomhet som verken bidrar til å dekke lokale behov eller til å øke kjøpekraften og derigjennom bidra til høyre regional velferd.

EKSEMPEL FRA RINGERIKSREGIONEN

Artikkelens problemstilling er: *Hvordan skapes bærekraftig vekst for en region?* I vårt eksempel som her presenteres, foreligger relevante forskningsspørsmål og data. Viktige spørsmål er (1) hvilke næringer som bidrar spesielt opp mot å dekke lokale behov, gi høy bostedsattraktivitet og høy sysselsetting, (2) hvilke næringer som bidrar til høy verdiskaping, høy velferd og høy næringsattraktivitet, og (3) hvordan korrigerer

ressursallokeringen og næringsstrukturen for å bidra til en *mer bærekraftig vekst*.

Deskriptive data benyttes. Populasjonen består av kommunal forvaltning, befolkning og næringsliv i Ringeriksregionen. Sentrale variabler er, jf. tabell 1, median husholdningsinntekt, kommunens frie inntekter hvor skatt på inntekt og formue er sentralt, regional verdiskaping, sysselsetting, arbeidsplasser og befolkning. Dataene innhentes og genereres fra SSB, Proff Forvalt og gjennom egne primærundersøkelser.

Vekstbarometeret demonstreres først gjennom et utvalg indikatorer slik det fremstår i dag. Videre vises et utvalg indikatorer korrigert for bærekraftig vekst. Samlet gir dette et bilde på næringsstrukturen i Ringeriksregionen. Det viser også hvordan et videreutviklet vekstbarometer kan gi folkevalgte, offentlige myndigheter og næringslivet i regionen et beslutningsgrunnlag som kan bidra til en mer bærekraftig regional vekst. Eksempelet illustrerer hvordan vekstbarometeret vil kunne gi en annen allokering av næringsvirksomhet enn hva tradisjonelle modeller ville ha gitt.

Dette er ikke en uttømmende studie, men skal vise eksempler på bruk av verktøyet. Vekstbarometeret skiller seg fra andre vekstmodeller ved å knytte utviklingsaktørene næringsliv, folkevalgte og kommuneadministrasjon sammen i en modell hvor målet er å optimalisere regionens samlede velferd og levekår. Vekstbarometeret er en åpen webapplikasjon⁹ for folkevalgte, offentlige myndigheter og næringslivet i kommunene Ringerike, Hole og Jevnaker, som samlet utgjør Ringeriksregionen. Figur 2 viser åpningssiden for verktøyet.

DAGENS VEKSTBAROMETER

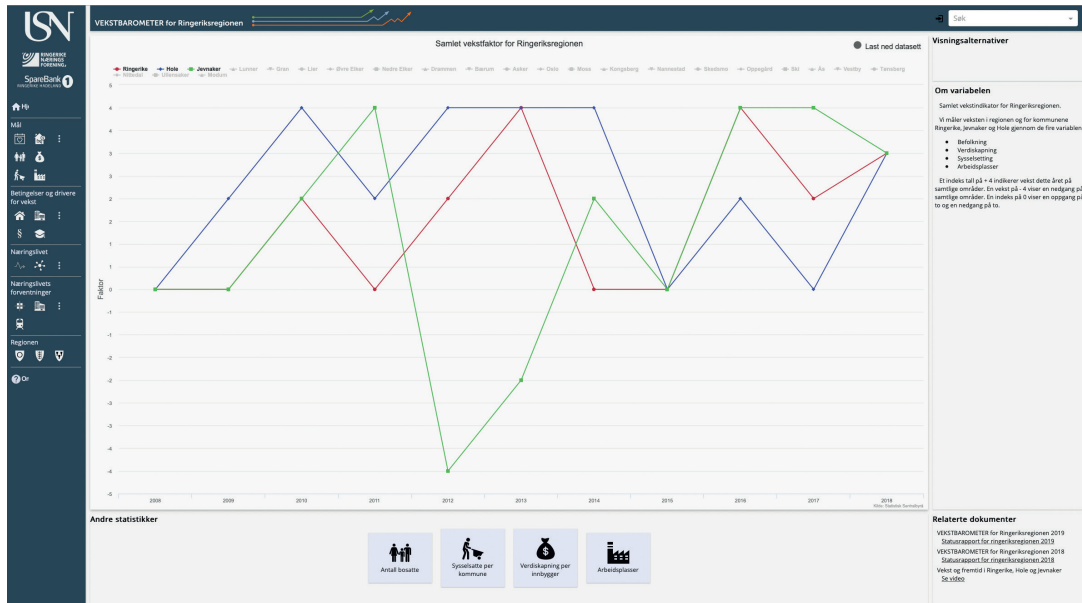
Forsiden viser indikator for samlet vekst for aktuelle kommuner. I venstre kolonne ligger samtlige indikatorer, mens forklaringer på de ulike indikatorene ligger i høyre kolonne. I nederste felt ligger link til relevante indikatorer samt link til relevante dokumenter for den aktuelle indikatoren.

Figur 3 viser at Ringeriksregionen har en høyere median husholdningsinntekt enn Oslo og Moss, men vesentlig lavere enn Bærum. Personer i Ringeriksregionen har således et bedre grunnlag for privatøkonomisk velferd enn personer fra Oslo og Moss.

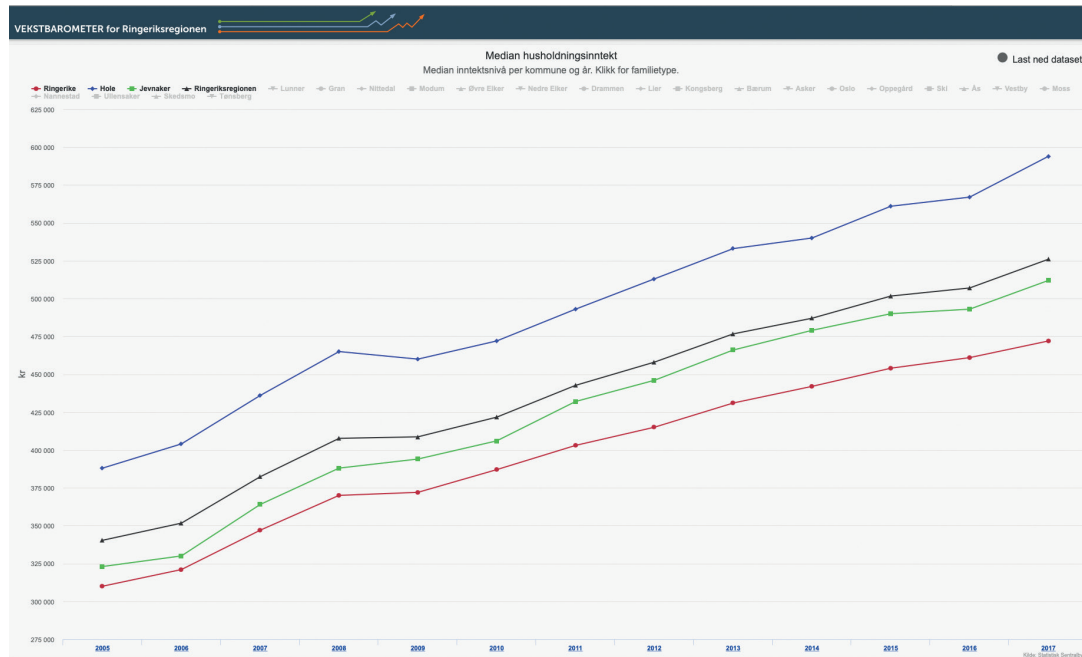
8. ibid

9. <https://vekstbarometer.usn.no/> (lesedato 11.2.2019).

FIGUR 2 Forsiden av vekstbarometeret.

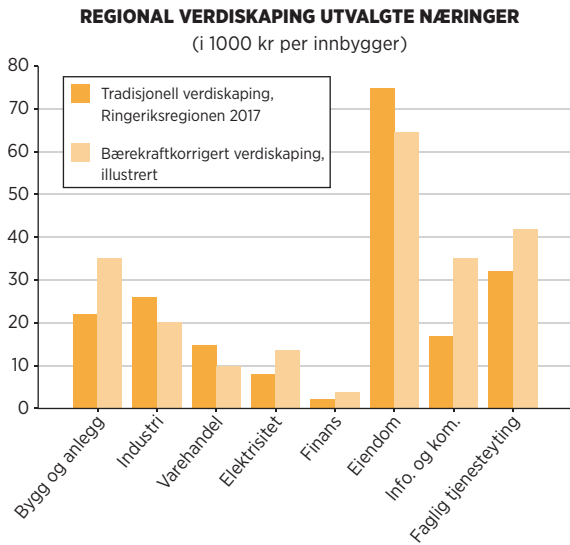
FIGUR 3 Median husholdningsinntekt.

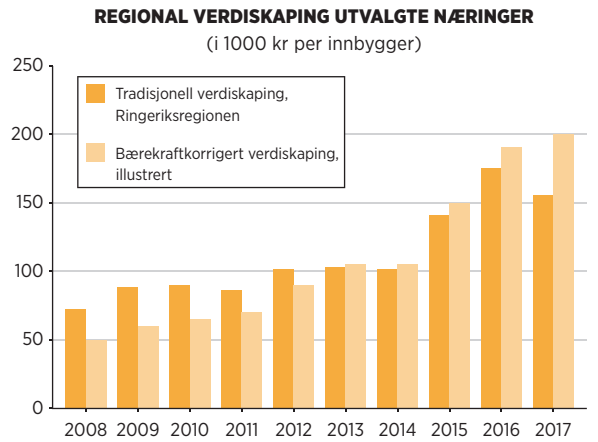
BÆREKRAFTKORRIGERT VEKSTBAROMETER
 I det følgende illustreres eksempler på indikatorer som kan utvikles, og som vil vise ulike bærekraft-korrigerede indikatorer for en region.

Venstre søyler i figur 4 illustrerer den faktiske verdiskapingen for utvalgte næringer i Ringeriksregionen, i henhold tradisjonell definisjon av verdiskaping. Høyre søyler viser hvordan verdiskapingen for de samme

FIGUR 4 Faktisk verdiskaping og tenkt bærekraftkorrigert verdiskaping for Ringeriksregionen fordelt på næring.

FIGUR 5 Samlet faktisk verdiskaping og tenkt bærekraftkorrigert verdiskaping for Ringeriksregionen.

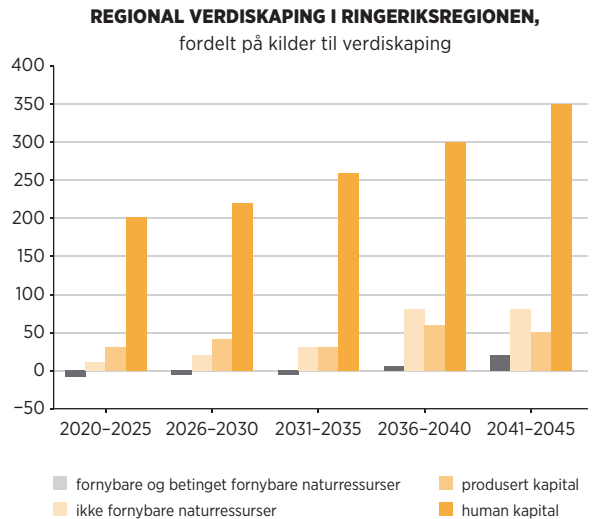

næringene vil kunne fremstå etter en bærekraftkorrigert justering, i henhold til foreslått modell. Her fremkommer hvilken betydning ulike næringer har for samlet verdiskaping i regionen. Oversikten viser også hvilke næringer som har lavere grad av bærekraft, og som det må tas hensyn til i den regionale næringspolitikken og i allokeringen av ressurser til næringsutvikling. Med en samtidig innsikt og kunnskap om de ulike næringenes evne til bærekraftig vekst utgjør denne figuren et viktig kunnskapsgrunnlag for regionens næringspolitikk og mål om høy fremtidig verdiskaping og økonomisk bærekraft.

Venstre søyler i figur 5 illustrerer den faktiske verdiskapingen for utvalgte næringer i Ringeriksregionen, i henhold tradisjonell definisjon av verdiskaping. Høyre søyler viser hvordan verdiskapingen for de samme næringene vil kunne fremstå etter en bærekraftkorrigert justering, i henhold til foreslått modell. En slik illustrasjon kan over tid vise i hvilken grad regional næringspolitikk er i stand til å vri næringsstrukturen i bærekraftig retning. Et bærekraftig næringsliv vil vise seg ved at verdiskapingen og bærekraftig verdiskaping vil nærme seg i verdi.

Figur 6 illustrerer et fremtidig bilde som viser hvordan samlet verdiskaping i Ringeriksregionen kan se ut når verdiskapingen er brutt ned på ulike

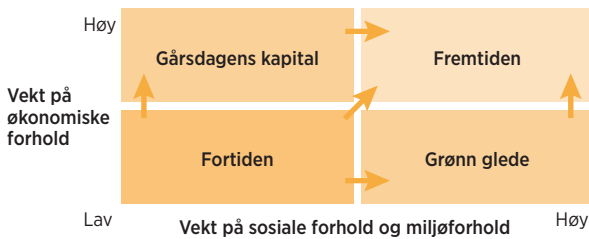
FIGUR 6 Fremtidig bilde av sum verdiskaping Ringeriksregionen fordelt på kilde til verdiskaping.

kilder til verdiskaping. Utgangspunktet her er SSBs indikatorsett for nasjonal bærekraft.¹⁰ Human kapital og fornybare naturressurser vil være gun-

10. SSB Indikatorer for bærekraftig utvikling (lesedato 11.2.19).

FIGUR 7 Fremtidens næringsliv vurdert ut fra dimensjonene økonomiske forhold og sosiale og miljøforhold.

stige kilder for verdiskaping i et bærekraftperspektiv. Dersom ikke fornybare naturressurser utgjør en stor kilde til regionens verdiskaping, vil det være uheldig for bærekraften.

DISKUSJON OG KONKLUSJONER

LOKALE UTFORDRINGER I RINGERIKSREGIONEN

Utfordringer i et lokalt perspektiv vil kunne være avveiningen mellom intensiv og ekstensiv vekst. Et eksempel på den ideelle intensive veksten regionalt er fremveksten av Eggemoen Aviation & Technology Park.¹¹ Klyngen er basert på kompetanse og ny, bærekraftig teknologi. Eksempel på den mindre bærekraftige ekstensive veksten er lokale industribedrifter basert på grusforekomster i nærområdet. Uttak av grus og masser forringer turområder og skaper interessekonflikter mellom næring og miljø. Lokale industribedrifter basert på grusforekomster utgjør om lag 450 årsverk (ref. vekstbarometeret) og er relativt sett viktig for sysselsetting og verdiskaping i regionen. Argumenter i den lokale debatten har vært at områder båndlagt til grusbasert næringsvirksomhet er beskjedne sett opp mot befolkningens øvrige muligheter for rekreasjon, for eksempel gjennom tilgang til fredede turområder i Nordmarka, Tyrifjorden, Vikersfjell foruten ubebygde områder sentralt.

Vekstbarometeret skiller mellom virksomheter som primært bidrar til sysselsetting og å dekke lokale behov, og virksomheter som bidrar til høy verdiskaping, velferd og gode levekår, jf. figur 1. Modellen synliggjør hvilke næringer som i større grad bidrar til høyere ver-

diskaping, og hvilke næringer som bør prioriteres for å redusere lokale sosiale forskjeller. Modellen viser næringsstrukturens betydning for sosiale forskjeller.

EN BÆREKRAFTIG REGIONAL VERDISKAPING

Målet er å skape en bærekraftig regional utvikling som ivaretar hensynet til (1) økonomiske forhold, (2) sosiale forhold, og (3) miljøforhold. Det kan derfor være relevant å se disse perspektivene samlet under ett. I utformingen av en regional næringspolitikk er det viktig å legge til rette for vekst i næringer som både bidrar til høy verdiskaping og samtidig ivaretar hensynet til bærekraftig utvikling. Ikke alle næringer som kan bidra til høy verdiskaping, ivaretar hensynet til en bærekraftig økonomisk utvikling. Samtidig trenger ikke alle næringer som bidrar til en bærekraftig økonomisk utvikling, å ivareta sosiale forhold og miljøforhold. Med dette som utgangspunkt introduseres modellen i figur 7 for å belyse hvilke næringer det bør satses på i regionen, og hvilke næringer som har utfordringer knyttet til bærekraft. Modellen ivaretar og illustrerer viktige elementer i det dynamiske perspektivet som etter vår mening er avgjørende i utviklingen mot vekst og bærekraft.

Virksomheter med gammel teknologi og svak produktivitet og som gjerne sliter med lønnsomhet fordi kostnadene knyttet til bærekraft er for høye, representerer «Fortiden». Virksomheter i denne kategorien må fases ut eller løftes inn i «Fremtiden» gjennom teknologiforbedringer som øker produktiviteten og verdiskapingen og samtidig ivaretar sosiale forhold og miljøhensyn. Den danske fremtidsstudien *Big Future 2025* (Langeland, 2016) har fem operative anbefalinger for å kunne utnytte bærekraftige prinsipper i den økende globale konkurransen. Ledere må starte arbeidet med omstilling umiddelbart, og det krever dyp innsikt i kundenes behov for å kunne levere helhetlige systemer med et minimalt ressursforbruk.

I «Grønn glede» har vi næringer og virksomheter med høy grad av bærekraft, men lav verdiskaping. Ulike opplevelses- og fritidsaktiviteter med høyt innslag av gaver og frivillighet finnes i denne gruppen. «Grønn glede» løftes inn i fremtiden gjennom å få opp verdiskapingen (ibid.).

I kategorien «Gårdsdagens kapital» finner vi virksomheter med høy verdiskaping, men hvor verdiskapingen ikke er økonomisk bærekraftig, for eksempel grunnet manglende ivaretagelse av miljø og/eller hensyn til

11. <https://www.eggemoen.no/no> (lesedato 11.2.19)

sosiale forhold. Dette kan for eksempel skyldes et stort uttak av naturressurser eller import av innsatsfaktorer fra land som ikke ivaretar arbeidstakeres elementære rettigheter. Gårdsdagens kapital må utvikle seg mot ivaretagelse av sosiale forhold og ta større hensyn til miljøet (ibid.).

I «Fremtiden», den ideelle posisjonen, har vi virksomheter som i større grad dekker kundens behov ved å skape mer med mindre, som er kunnskapsintensive og innovative med tanke på bærekraft og nye løsninger, og som optimaliserer ressursbruk (ibid.).

KONKLUSJONER

Vekstbarometeret kan gi verdifull kunnskap om og innsikt i næringslivet i en aktuell region med hensyn til bærekraftig vekst. Med tanke på lokal handling for en bærekraftig økonomisk utvikling representerer en videreutviklet versjon av vekstbarometeret et viktig verktøy for politiske og næringsmessige prioriteringer og beslutninger.

Folkevalgte politikere og offentlige myndigheter må gjennom sin regionale næringspolitikk legge til rette for vekst i næringer i posisjonen «Fremtiden», jf. figur 7, og samtidig bidra til at virksomheter i posisjonen «Fortiden» øker sin verdiskaping og økonomiske bærekraft slik at også disse virksomhetene over tid vil være i «Fremtiden».

Etter vår mening bør det skapes vekst i regionens næringsliv som samtidig gir signifikante positive effekter på samfunnet gjennom måten regionen organiserer

sitt regionale utviklingsarbeid på. Dette understrekes gjennom Bockens (2014) definisjon av bærekraftige forretningsmodeller (BFM)

Innovasjoner som skaper signifikante positive effekter og/eller reduksjoner i negative effekter på miljøet og/eller samfunnet, gjennom endringer i måten organisasjonen og dens verdinettverk skaper, leverer og kaprer verdi på.

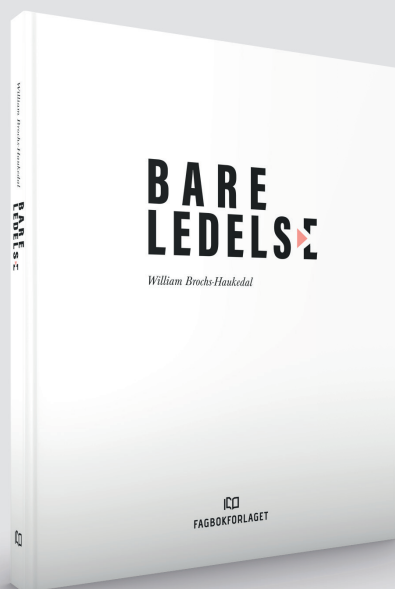
Vi har introdusert vekstbarometeret, en modell som måler regional vekst og utvikling, og som gjennom en videreutvikling vil kunne ivareta bærekraft som dimensjon. Operative mål som gjenspeiler ulike næringers bærekraft, må utvikles og innpasses i modellen. En korrigeringsfaktor for bærekraft kan utvikles ved å ta utgangspunkt i ulike næringers bidrag til regional verdiskaping. Denne kan videre brytes ned på kilden til inntekt, som eksempelvis kan være fornybare naturressurser eller ikke fornybare naturressurser. Mål for bærekraft legges da til grunn i analysen av ulike næringers lokale verdiskaping og bærekraft.

Vekstbarometeret slik det fremstår i dag, og slik det kan videreutvikles, vil bidra til en mer dynamisk utvikling av den regionale næringsstrukturen i retning av høyere verdiskaping og bærekraft. Folkevalgte, offentlige myndigheter og næringslivet vil kunne få et nyttig verktøy som grunnlag for politiske og næringsmessige prioriteringer og beslutninger. M

REFERANSER

- Aasnæss S., Grønseth, B.O., & Gjerdalen, K. (2018). Vekstbarometer for Ringeriksregionen, Universitetet i Sørøst-Norge USN, Ringerike.
- Bjork, G.C. (1999). *The way it worked and why it won't: Structural change and the slowdown of U.S. economic growth* (s. 2, 67). Westport: Praeger.
- Bocken N.M.P., Short, S.W., Rana, P., & Evans, S. (2014). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of Cleaner Production*, 65, 42–56. University of Cambridge, UK. Hentet 29.05.2019 fra https://www.uhasselt.be/Documents/UHasselt_EN/International/VLIRUOS/2014_Bocken_SustainableBusinessModelArchetypes-main.pdf
- Eggemoen Aviation & Technology park. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.eggemoen.no/no>
- Espelian, A., & Wifstad, K. (2014). *Mulighetsstudie – vekst og verdiskaping i Buskerud*. Menon-publikasjon nr. 6. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.menon.no/wp-content/uploads/19mulighetsstudie-i-buskerud-vekst-og-verdiskaping.pdf>
- Espelian, A. (2014). *Hva kan litteraturen si om vekst i regioner?* Menon-publikasjon nr. 29. Hentet 29.05.2019 fra <https://48vpl2642pa30ejq72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/12/141017-Menon-litteraturstudien-17-10-2014.pdf>
- FN -sambandet: <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)
- FN-Sambandet. FNs bærekraftmål. Hentet 27.07.2019 fra <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>
- Holden, S. (2016). *Makroøkonomi*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Kuznets, S. (1971). *Simon Kuznets – nobelprisforedrag*. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1971/ceremony-speech/>
- Langeland, A. (2016). Fem strategiske råd til næringslivets bærekraftige omstilling. Innovasjon Norge, Innovasjonsblogg. Hentet 29.05.2019 fra <https://innovasjonsbloggen.com/2016/01/19/5-strategiske-rad-til-naeringslivets-baerekraftige-omstilling/>
- Porter, M.E. (1990). *Competitive advantage of nations*. London: Macmillan.
- Reve, T., & Sasson, A. (2012a). *Et kunnskapsbasert Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reve, T., & Sasson, A. (2012b). *Kunnskapsbasert næringsutvikling. Magma, 1*. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.magma.no/kunnskapsbasert-naringslivsutvikling>
- Roser, M. (2019). *Economic growth – our world in data*. Hentet 29.05.2019 fra <https://ourworldindata.org/economic-growth>
- Skogstrøm, J.F., Grünfeld, L.A., Aalen, P., Holmen, R.B., & Mariussen, Å. (2015). *Samspill mellom by og omland som kilde til økonomisk*. Oslo: Menon. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.menon.no/publication/samspill-mellom-by-og-omland-som-kilde-til-okonomisk-vekst/>
- Smith, Adam (1976): *The Glasgow Edition of the Works and Correspondence of Adam Smith in 7 volumes*. Oxford University Press. Oxford UK.
- SSB, Variabeldefinisjon. Hentet 11.02.2019 fra <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/nokkeltall/indikatorer-for-baerekraftig-utvikling>
- SSB (2019). *Hva er bærekraftig utvikling? Indikatorer for økonomisk utvikling*. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/baerekraft/hva-er-baerekraftig-utvikling>
- SSB, Indikatorer for bærekraftig utvikling: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/nokkeltall/indikatorer-for-baerekraftig-utvikling> (lesedato 11.2.19)
- Stiglitz, J.E., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2009). *Report by the Commission on the measurement of economic performance and social progress*. Columbia University, USA.
- Tidsskriftet *Magma* – Invitasjon til bidrag: Bærekraftige forretningsmodeller. Hentet 29.05.2019 fra <https://www.magma.no/invitasjon-til-bidrag-baerekraftige-forretningsmodeller>
- Vareide, K., Kobro, L., & Storm, H. (2013). *Programteori for attraktivitet*. TF-notat nr. 13. Telemarksforskning, Bø. Hentet 29.05.2019 fra <http://www.rogfk.no/content/download/62108/1406267/version/1/file/Programteori+attraktivitet...pdf>
- Wood, D.J. (1991). Corporate social performance revisited. *The Academy of Management Review*. Hentet 29.05.2019 fra <https://pdfs.semanticscholar.org/ba8b/3888489f9b6a925e22ec7ffb594c051ed818.pdf>

599,-

BARE LEDELSE

WILLIAM BROCHS-HAUKEDAL

I boken *Bare ledelse* destillerer Brochs-Haukedal dagens viktigste temaer i ledelseslitteraturen og gjør dem nyttige for folk som praktiserer ledelse, noe vi alle gjør, enten som foreldre, lærere, trenere, koordinator i vennekлубben, formenn, direktører, offiserer og så videre. Ledelsesfaget angår oss alle, og som litt bedre ledere kan vi kanskje få et litt bedre liv. Ledelse er nemlig mye mer enn en tittel, det er å skape resultater, vanligvis ved å anvende ressurser i tillegg til seg selv.

FAGBOKFORLAGET
 fagbokforlaget.no